

середовищі; залучення студентської молоді до волонтерської роботи у полікультурному середовищі.

Отже, реалізація концепції полікультурної освіти у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників є актуальним завданням педагогіки вищої школи й має комплексний, складний, міждисциплінарний характер. Професійна підготовка соціальних працівників має бути зорієнтована на формування особистості фахівця, здатного до міжкультурної взаємодії, активної діяльності в полікультурному суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гулецька Я. Г. Полікультурна освіта студентської молоді в університетах США : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Я. Г. Гулецька. – К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2008. – 262 с.
2. Ольхович О. В. Підготовка соціальних працівників до роботи з біженцями у вищих навчальних закладах США і Канади : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / О. В. Ольхович. – Тернопіль : Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2008. – 223 с.
3. Собчак Н. М. Зміст і форми професійної підготовки соціальних працівників у системі неперервної освіти США : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. – Тернопіль, 2004. – 181 с.
4. Тименко В. М. Професійна підготовка соціальних працівників у вищих навчальних закладах США і України: спільність і відмінність / В. М. Тименко ; за заг ред. Л. П. Пуховської. – К : Автореферат, 2003. – 64 с.
5. Jamieson A. School enrollment in the United States – social and economic characteristics of students / A. Jamieson, A. Curry, G. Martinez. – Washington : U.S. Department of Commerce, Economics and Statistics Administration, U.S. Census Bureau. – 2001. – P. 20–533.

Юрій Попик,

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
Хмельницького національного університету

ОСВІТА ЛЮДЕЙ ТРЕТЬОГО ВІКУ

На сучасному етапі освіти людей третього віку розглядають як складову освіти упродовж життя, форму соціокультурного буття, зумовлену глобалізаційними та інтеграційними процесами, напрям самореалізації особистості людей третього віку, соціальне явище. Її розвиток зумовлений демографічними чинниками, комплексом внутрішніх і зовнішніх політичних, соціально-економічних та освітніх потреб дорослої людини та соціуму. Місце літніх людей у соціально-економічному розвитку країн, значення їх участі в усіх аспектах життя суспільства стало визначальною складовою Мадридського міжнародного плану дій щодо проблем старіння, де було окреслено стратегію дій, покликаних перетворити старіння із загрози розвитку суспільства на його рушійну силу. Університети третього віку стали одним із інноваційних інструментів активізації ролі людей третього віку в соціумі, впроваджених ще понад три десятиліття тому в Європі [1].

Натхненником ідеї ангажування людей літнього віку до корисної та соціально значимої діяльності засобами освіти став П'єр Велла, який у 1973 році заснував при Тулузькому університеті соціальних наук перший університет третього віку, завдання якого полягало у розвитку та підтримці соціально активної життєдіяльності літніх людей. Першочергово позиціонований як заклад охорони громадського здоров'я, університет третього віку визначав високо пріоритетними прикладні дослідницькі програми, спрямовані на поліпшення умов життя літніх людей і профілактичну підтримку стану їх здоров'я. У подальшому завданнями університету третього віку було визначено забезпечення доступу літнім людям до неперервної освіти шляхом участі у різноманітних освітніх та культурних заходах, які б сприяли стимулюванню та розвитку таких якостей (відкритості, контактності, емпатії), які необхідні для подолання усіх негативних проявів третього віку та покращення адаптації літніх людей та їх інтеграції в соціальні відносини.

Створений П. Велла заклад дав поштовх до появи схожих інституцій під іншими назвами, які переслідували споріднені цілі: міжвіковий університет (UIA), університет вільного часу (UTL), університет культури та дозвілля (UCL), університет третього часу (UTT), народний університет (UP), відкритий університет (UO) тощо. Через декілька років університет третього віку як освітня структура став невід'ємною частиною університетів більшості франкомовних країн і ряду країн Європи.

Сьогодні у світі утвердилося п'ять моделей освіти людей третього віку:

- 1) французька або Vellas-модель (за ім'ям засновника університету третього віку), яка тісно пов'язана з університетом або є його складовою;
- 2) англосаксонська (британська) модель, визначальною рисою якої є взаємодопомога в навчанні;
- 3) північноамериканська модель, яка наслідує Vellas-модель, проте з вагомою участю студентів/студенток у плануванні курсів;
- 4) південноамериканська модель на основі Vellas-моделі із охопленістю навчанням усього населення літнього віку;
- 5) китайська модель сфокусована на житті спільноти та збереженні традиційної культури [3].

Найбільш поширеними є британська та французька моделі освіти людей третього віку. Французька модель характеризується високим рівнем дидактичної та науково-дослідної діяльності. Ступінь інтеграції університетів третього віку з вузом при цьому може бути різним: від повної інтеграції до повної автономії. Заняття в таких закладах проводять викладачі академічних університетів. Така модель була реалізована у Бельгії, Іспанії, Італії, Швеції та Польщі. На відміну від французької британська модель, розроблена Полем Ласлетом (Paul Laslett), базується на взаємодопомозі самих слухачів, які є водночас і

викладачами, й учнями. Головними рисами британської моделі є: відсутність допомоги з боку вузу; взаємодопомога як основний метод навчання; відсутність поділу на студентів і викладачів; зацентрованість на спільній, груповій освітній діяльності; організація занять зусиллями самих слухачів при використанні їх знань і досвіду. Саме ця модель користується популярністю в більшості країн світу, оскільки дозволяє економити кошти на оплату роботи викладачів [3].

Сьогодні діяльність навчальних закладів, які реалізують освітні програми для людей третього віку, регламентується та координується численними міжнародними та національними організаціями, серед яких: Центри освіти дорослих (DVV International), Міжнародна асоціація університетів третього віку (AIUTA), Європейська асоціація освіти дорослих (ЕАЕА), яка включає найбільш популярні коледжі й університети вільного часу, Європейська федерація пенсіонерів та осіб літнього віку (EURAG), Українська асоціація освіти дорослих (УАОД), Міжнародна Рада з освіти дорослих (ICAE) та інші.

В Україні близько десятиліття тому також розпочато роботу щодо впровадження положень Мадридського міжнародного плану дій з проблем старіння населення. У 2008 році Міністерство праці та соціальної політики спільно з фондом народонаселення представництва ООН (ФН ООН) в Україні долучилися до втілення проекту «Університети третього віку» [6]. З метою надання методичної допомоги у розвитку подібних навчальних закладів у всіх регіонах було затверджено Методичні рекомендації щодо організації соціально-педагогічних послуг «Університет третього віку», які регламентували впровадження соціально-педагогічної послуги «Університет третього віку» у територіальних центрах соціального обслуговування і зазначали, що метою надання послуги є реалізація принципу навчання людей старшого віку впродовж всього життя та підтримка їх фізичних, психологічних та соціальних здібностей. Згідно «Концепції освіти дорослих в Україні» освітні програми для літніх людей можуть також реалізовувати вищі та середні навчальні заклади, школи, громадські організації, культурно-просвітницькі установи, благодійні фонди тощо [4; 5].

Серед основних завдань інноваційної для України програми «Університети третього віку» – сприяння інтелектуальній, психічній, соціальній, фізичній активізації осіб старшої вікової групи через всебічний розвиток людини в пенсійному віці, популяризацію освітянських ініціатив, допомогу старшим дорослим в адаптації до сучасних умов життя шляхом оволодіння новими сучасними знаннями, реінтеграцію населення похилого віку в активне життя суспільства, формування принципів здорового способу життя у похилому віці. За даними Міністерства соціальної політики в Україні наразі функціонує понад 300 закладів такого типу і понад 25 тисяч слухачів уже розширили свій світогляд, закінчивши університети третього віку. Впровадження

університетів третього віку реалізується на двох рівнях: державному та недержавному. Університети третього віку, як інноваційні проекти, що мають на меті впровадження та практичну реалізацію принципу навчання впродовж всього життя, діють у Ковелі, Кременчузі, Києві, Харкові, Вінниці, Львові, Дніпропетровську. До недержавних належать університети третього віку, створені з ініціативи громадських організацій; рухів або благодійних фондів у партнерстві з іноземними спонсорами; фінансових структур; навчальних закладів недержавної форми власності; фізичних осіб.

У контексті вищезазначеного пріоритетними завданнями сучасних університетів третього віку є: підвищення якості життя і соціальної активності людей похилого віку в різних сферах їх діяльності; створення сприятливих умов для успішної адаптації людей третього віку через оволодіння новими знаннями; створення умов для самоосвіти та самовдосконалення літніх людей; підвищення рівня комунікативних навичок осіб похилого віку; організація спілкування через формування соціально-педагогічного та соціально-культурного середовища Університету; налагодження нових міжособистісних контактів; активізація творчого потенціалу і збереження позитивного ставлення до життя [2].

Реалізація поставлених завдань університетами третього віку здійснюється через різноманітні форми та методи роботи: лекційні заняття з обговоренням, практичні заняття, фізичні вправи, гурткові заняття, екскурсії, концерти, дискусії, дебати, мозковий штурм, вивчення випадків, показ, демонстрацію, рольові ігри, інші інтерактивні форми. До проведення навчальних занять, організації екскурсій, спортивно-оздоровчої, гурткової роботи залучаються студенти, вчителі, лікарі, соціальні працівники, представники громадських і державних організацій тощо.

При цьому основною метою освіти людей третього віку залишається не стільки набуття знань з метою професійного включення в суспільство шляхом працевлаштування, скільки розвиток соціальної активності індивіда, зміцнення його соціального статусу, розширення соціальних зв'язків і, як результат, покращення адаптації до свого віку, прийняття його особливостей та труднощів.

Високий рівень і систематичність освіти упродовж життя необхідні не лише людям із уже набутих освітнім рівнем і стабільним соціальним статусом у суспільстві, а й тим, кого зараховують до так званих кризових, маргінальних груп. На кожному віковому етапі людини стикається з новим колом проблем. Для людей похилого віку це не лише проблеми матеріальні, а й проблеми психічного характеру (турбота про здоров'я та його збереження, соціальна самотність, відсутність взаєморозуміння з боку оточуючих, організація дозвілля тощо). Відповідно, належним чином організована освіта людей похилого віку може виступати як засобом соціального захисту і психологічної стабільності, так і способом інтеграції в комунікативний і культурний простір, і розглядатися як активна

діяльність, спрямована на самореалізацію особистості. Дуже істотним моментом є акцентування на сприйнятті старіння як етапу еволюції людини, який має свої ресурси, а також позиціонування літньої людини як суб'єкта освіти. Вибір освітніх програм при цьому повинен ґрунтуватися на моніторингу потреб літніх людей, які виступають споживачами освітніх послуг.

Серед напрямів подальших наукових розвідок ми розглядаємо необхідність розробки актуального змісту освітніх програм для людей третього віку, збалансування освітніх та соціальних завдань у діяльності університетів третього віку, пошук оптимальних умов реалізації неперервної освіти в період старості, підвищення зацікавленості людей третього віку у здобутті нових умінь, знань та навичок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аніщенко О. Реалії і перспективи розвитку освіти людей третього віку в Україні / О. Аніщенко // Освіта дорослих : теорія, досвід, перспективи. – 2013. – Вип. 6. – С. 29–34.
2. Курило І. О. Освіта для населення третього віку як сучасний демоекономічний імператив / І. О. Курило, С. Ю. Аксьонова // Соціально-трудові відносини : теорія та практика. – 2014. – №1. – С. 114–119.
3. Лук'янова Л. Б. Концепція освіти дорослих в Україні / Л. Б. Лук'янова. – Ніжин : ПП Лисенко М.М., 2011. – 24 с.
4. Лук'янова Л. Б. Освіта людей третього віку: реалії, проблеми, перспективи / Л. Б. Лук'янова // Педагогічний процес : теорія і практика. – 2010. – №3 (1). – С. 264–273.
5. Наказ від 25 серпня 2011 року №326 Про впровадження соціально-педагогічної послуги «Університет третього віку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN67834.html (18.09.16). – Загол. з екрану.
6. Робак В. Е. Университеты третьего возраста в Польше / В. Е. Робак // Человек и образование. – 2014. – №2(39). – С. 116–120.
7. Сігова А. Г. Забезпечення освітою людей похилого віку у сучасному світі / А. Г. Сігова // Духовність особистості. – 2011. – Вип. 3. – С. 137–147.

Наталія Поплавська,

доктор філологічних наук, професорка,
завідувачка кафедри журналістики

Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

КРОСМЕДІА ЯК ІННОВАЦІЙНА ПРАКТИКА У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ

Еволюційні зміни у сучасному медійному просторі пов'язані із найновішими досягненнями у сфері інформаційних та комунікаційних технологій. Медіа взаємодіють, об'єднуються, завдяки чому відкриваються нові можливості для поширення інформації. Оскільки журналістика у цих процесах відіграє одну з провідних ролей, то вони визначають змістову і технологічну складові професійної діяльності